

ЭНТСИЭЛЛИ

Нам улууһун хаһыата * 1935 сыл алтынньы 5 күнүгэр төрүттэммитэ

1998 с.

От ыйын

14

күнэ

оптуорунньук
№ 78 (8454)

“Тыл - омок баар-суох сыаннаһа уонна быстыспат бэлиэтэ. Хас биирдии норуот бэйэтин ураты майгыннаах культуратын, үгэстэрин, тылын харыстыыр сувереннай бырааптаах.”

Саха Республикатын Тыл туһунан Сокуонуттан

КУЙААСКА СӨТҮӨЛҮӨХХЭ, ОЛ ЭРЭН СЭРЭНИЭХХЭ!

УЛУУС МУНЬАҔАР

Нэһилиэнньэ туруорсуутунан

Улуус Муньаҕын 15-с сессиятыгар 17 депутаттан 12, улуус прокурора Шапошников М.И., нэһиликтэр баһылыктара, тэрилтэлэр салайааччылары, улуус дьаһалтатын эппиэттээх үлэһиттэрэ сырыттылар. Маны таһынан сессия үлэтигэр, Ил Түмэн бэрэстэбиитэллэрин Палататын үлэҕэ уонна социальнай политикаҕа комитет председателэ Готовцев Ю.А. уонна комитет председателин солбуйааччы Дружинин А.Н. кыттыыны ыллылар.

Сүрүн боппуруоһунан «Саха Республикатын Государственной Муньаҕын 13.02.97 с. «Саха Республикатыгар сэрии, тыыл ветераннарыгар көрүллэр эбии чэпчэтиилэр тустарынан» уонна Саха Республикатыгар инбэлииттэри социальнай көмүскээһин тустарынан 30.07.97 с. Сокуоннары олоххо киллэри туругун туһунан» буолла. Манна иһитиннэриини социальнай көмүскэл управлениетын начальнига Сивцева А.П. онордо. Кэпсэтиигэ ветераннар советтарын председателэ Петрова М.В., аптека сэбиэдиссэйэ Крылова В.П., депутаттар Кутуков И.И., Заровняева А.З., Неустроева Е.Г. кытыннылар.

Иккис боппуруоһу — «Партизан, Никольская, Искра, Хамаҕатта нэһиликтэрин уонна Нам селотун административнай-территориальной чэрчилэрин туһунан» баһылык солбуйааччыта Бочкарев А.А. уонна сир комитетын председателэ Местников С.И. туруордулар. Сессия нэһиликтэр чэрчилэрин быһаарда.

«1998 с. улуус территориятыгар олохтоох нолуокка уонна хомуурдарга, лицензияларга көннөрүүлэри уонна уларытыылары киллэри туһунан» налоговой инспекция начальнига Гуляева И.Н. иһитиннэрдэ.

Сессия бүтэһик боппуруоһунан — «Сокуоннай сааһын ситэ илик Касьянова А. А. өлбүт түбэлтэтинэн сибээстээн Намнааҕы суолу тутар-өрөмүөнүүр учаастак үлэһиттэрэ, Нам селотун уонна Хамаҕатта нэһилиэгин олохтоохторун аһаҕас суруктарын туһунан» иһитиннэриилэри улуус прокурора Шапошников М.И., ИДьУО начальнига Павлов М.М. онордулар. Улуус Муньаҕын сессията быһаарда:

1. Сокуоннай сааһын ситэ илик Касьянова А. А. өлбүт түбэлтэтинэн сибээстээн тэриллит дьыалаларга олобуран ис дьыала улуустааҕы отделын 1997 сылтан бэттэх кадрдары кытары, тэрийэр-профилактической хайысхаларынан ыьтар үлэлэрин туругун туһунан анал боппуруоһу улуус дьаһалтатын уочарата суох коллегиятыгар көрөрүгэр улуус баһылыгар Ядреев А.Н. этии онорорго.

2. Сурук кирибит нэһиликтэригэр аһаҕас дьүүлэһиини ыьтарга.

3. Быһаарыы туолуутун хонтуруоллаһын улуус Муньаҕын сокуоннаска уонна киһи бырааптарыгар бастайааннай комиссияҕа (председатель Байшев Н.Н.) сүктэрэргэ.

В.РЫКУНОВА.

Быйыл халаан уутуттан эрдэттэн сэрэнэн сэрэтиһи үлэтэ киэнник барбыта, ол түмүгэр сиэртибэ тахсыбата диэн үөрэ санаабыппыт. Ону баара... ангардас от ыйыгар хаһыс да хомолтолоох түгэннэргэ улууспут эдэркээн дьоно ууга былдьаннылар. Граф Бизэрэгэр онно ааспыт нэдиэлэҕэ кыра оҕо суорума суолламмыта, от ыйын 7 күнүгэр Аппааны олохтооҕо Б.Мухин, ааспыт бээтинсэҕэ Хамаҕаттаҕа Н.Попов, бу иннинэ Нам боротуокатыгар А.Румин ууга түһэн күн сириттэн маттылар.

Киһи дьиксинэрэ баар — сорох эдэр дьон куйаас күн өрүс биэрэ-

гэр киирэн аһы утабы амсайан баран сэрэхтэрин сүтэрэн былабайга былдьаналлар. Иккистээн кэлбит уу бытааннык түһэр, онон дириг, чөмпө сирдэргэ уу температурата намыһах, итииргээбит киһи ингиэрэ тарта да бүтэр.

Уопсайынан биһиги улууспутугар ууттан сэрэхтээх буолууга профилактика үлэтэ аатыгар эрэ барар, үксүн хаһыакка, телевидениеҕа биллэри бэрээдэгинэн эрэ дьон истиитигэр тахсар. Оттон араас инструкцияларга, быраабылаларга дьон сөтүөлүүр сирэ бэлиэлээх-суруктаах буолуохтаах, манна ууттан быһыырга плавсред-

ство (спасательнай круг, онгочо) баара ирдэнэр. Маннык сөтүөлүүргэ аналлаах сиртэн атын ууга чомполонох киһи ыстарааптанахтаах.

Биллэн турар «үпхарчы суох, хас биирдии киһини хайдах маньы сылдыһахпытый» диэн этиэхтэрэ. Ол эрэри сүтүк табыстабына, элбэ-этэбинэ эрэ хамнаарбыт төһө сиэрдээбий? Нэһиликтэр дьаһалтала-ра маннык быһыыны-майгыны дьаалатынан ыппакка туох баарынан, сатанарынан бэрээдэктииллэрэ уолдыаста.

Бэйэ информ.

СИТЭТЭ СУОБУНАН СЫАНАЛАННА

Ааспыт нэдиэлэ чэппизригэр улуус дьаһалтатыгар ис дьыала улуустааҕы отдела 1998 с. ангарыгар ыппыт үлэтэ истилиннэ. Манна улуус баһылыга А.Н.Ядреев, киһи солбуйааччылары, дьаһалта эппиэттээх үлэһиттэрэ, нэһиликтэр баһылыктара уонна милиция сотрудниктара сырыттылар. Иһитиннэриини ИДьУО начальнига, милиция подполковнига Павлов М.М. онордо. Киһи ырытыыны ааспыт сыл ити кэминээби көрдөрүүтүн кытта тэнгини тутта. Онно этилибитинэн 1998 сыл бастакы ангарыгар 82 буруй онгоһуллубут, оттон 1997 с. ити кэмигэр — 107. Ол иһигэр ыар, ураты ыар буруйдар быйыл — 55, былырын — 68, соруян өлөрүү — 2, ааспыт сылга — 1. Былырын 2 күүһүлээһин таһаарыллыбыт, быйыл бэиэтэммитэх. Эт-хаан эчэтиилээх ыар буруйдар, ааспыт сылга — 18, быйыл — 6.

Уоруу былырын 44 буолабына, быйыл 5-нэн абыйаабыт, 3-түү халааһын таһаарыллыбыт. Арыгылаан баран буруйу оноруу 57-тэн быйыл 7-нэн абыйаабыт.

Ааспыт сылга сокуоннай саастарын туола илик оҕолорунан 12 буруй онгоһуллубут, быйыл — 7. Түөрт уон обургу оҕо арыгы иһэн милицияҕа абыллыбыттар, киһилэртэн үстэрэ кыыс.

1998 с. ОУР 7 буруйу арыйбатах. Ирдэбилгэ сылдыар 6 киһиттэн 4-дэ тутуллубут. Быйыл следственнэй отделение 65 холуобунай дьыаланы арыйбыт, онтон 50-нэ түмүктэнэн народнай суукка бэриллит. Ситэри

силиэстийэлээһингэ 4 дьыала сылдыар.

ГАИ линиятынан 750 суол быраабылатын кэһи бэиэтэммит, ыстараап 54 тыһ. 200 солк. тэнгэспит, 2 суол быһылаана таһаарыллыбыт.

Быйыл сыл ангарыгар ИДьУО-ба 4 киһи үлэҕэ ылыллыбыт, 7 сотрудник ууратылыбыт, 20-чэ үлэһит служебнай бэрээдэги кэһи иһин араас сэмэлэргэ тардылыбыттар.

Итини таһынан милиция начальнига участковой инспектордар буруйу ирдээһиннэрэ, арыыылара мөлтөбүн, отделка сорох холуобунай дьыала тохтуруун, тохтотумарын, силиэстийэ хаачыстыбата намтааһынын о.д.а. үлэҕэ көстөрө итэбэстэргэ тохтоото. Киһи бу кэмгэ Граф Бизэрэгэр, Үөдэйгэ участковой инспектордар көрүмэн үлэлээн эрэллэрин, улуус дьаһалтата отдел материальной-технической база бөбөрүүрүгэр көмөлөһөрүн эттэ:

Түмүгэр киһи профессиональнай таһымы үрдэтэргэ, сулууспалар икки ардыларынааҕы сибээһи күүһүрдэргэ о.д.а. болҕомто уурумуобун бэиэтээтэ.

Бэс ыйын бүтүүтэ ГАИ үлэһиттэригэр сыһыаннаах түбэлтэҕэ маннык быһаарыыны биэрдэ: «Служебнай силиэстийэ ытылынна. Н.Н.Находкин, Т.К.Темербаев үлэһиттэн ууратылыннылар. А.Н.Харитоновы ууратар туһунан представление МВД-га түһэрилиннэ. Н.Н.Харитонов ыстааһа туолан үлэтиттэн босхолонно. Куораттан министерствоттан комиссия эмиз тахса сылдыбыта.

Бу быһылааны коллективтыгар дьүүлэспипит. Кырдык, кадр боппуруоһунгар итэбэстэр, сыһа-налты үлэҕэ ылыылар таһаарымаллар. Биһигин 4 аһаҕас миэстэлээхпит. Нэһилиэнньэ ортотуттан көрдөнөбүт да, үлэлиэн баалаах кестүбэт: хамнаһа кырата, дьиз-уот суоҕа атахтыыр.

Ити түбэлтэҕэ курдук, милиция үлэһиттэрин барыларын биир кээмэйинэн сыаналыыр албас буолуо. Ол эрэри биһиги бэйэбитин аһарына сатабаппыт». Павлов М.М. ити курдук кирибит ыйытыларга эппиэттэри биэрдэ.

Ол кэннэ иһитиннэриини дьүүлэһи ытылынын на. Үгүстэр коллектив ортотугар сиэр-майгы үлэтин, эппиэтинэһи күүһүрдэри, үлэҕэ ылыыга болҕомтолоохтук сыһыаннаһары ыйдылар. Атыттар милиция сорох үлэһиттэрэ бэйэлэринэн бэрээдэги кэһиини таһааралларын, служебнай эбэһинэстэригэр көтүмэхтик сыһыаннаһаларын о.д.а. бэиэтэтитилэр. Манна милиция үлэһиттэрэ санааларын эмиз эттилэр.

Сорох ардыгар тыл-өс төһө да күүскэ этилиннэр, хайа да өттүттэн нөҕүөлээһинэ суох, баар балаһыаньыба, турукка араас санаалар этилиннилэр.

Бүтэһиккэ ИДьУО сыл ангардаах үлэтэ ситэтэ суобунан сыаналанна, оперативнай-служебнай үлэ таһыма урдүүргэр туһайылыбыт хас да пууннаах быһаарыы ылылынна.

К.ОЛЕСОВ.

АБЫЙАХ ТЫЛ МИНЬИГЭС

➤ Даадар микрооройуонугар дьон олохторун сөптөөх усулуобуйа сыл аайы тулсарыллан иһэр. Ол курдук быйыл олохтоохтор бэйэлэрин күүстэринэн сайынгы водопровод тардылына. Манна Нам селотун дьаһалтатын баһылыга Корякин Д.П. турбанан көмөлөстө. Уоппуттаах газосварщик Бочунин И.И. салайааччылаах биригээдэ үтүө субастаахтык үлэлээтэ. Бу үлэни

село дьаһалтатын специалиһа, депутат С. Г. Кокорев сүүрэн-көтөн тэрийдэ. Уу от ыйын 10 күнүттэн ытылынна. Билигин рынок кэмигэр дьон олохторун бэйэлэрэ онгостоморо кэрэхсэбиллээх.

➤ Урут билэрбиппитинэн, ыам ыйын 15 күнүттэн халаан уутун содулуттан араһан турар 200 телефон дьылбата баччаанга диэри быһаарылла илик. «Сахателеком» үлэһиттэрэ кабель саахаланытын туоратаары хаһы үлэтин ыьта сылдыамар, Дьокуускайтан кабель абыллыбыт. Ол эрэри телефоннар хаһан холбономоро билигин да биллэбэт.

➤ Үөрэх управлениета тэрийиитинэн Нам 1-кы Н-дээх орто оскуолатын оҕолоро уулуссаары ыраастылар. Салайааччынан бу оскуола учуутала Новгородов Владимир Степанович аһаммыт. Село киһинигэр баар Октябрьскай, Аммосов, Чернышевскай, Советскай уулуссаларга ырааһырдыы ытыллар. Оҕолор сарсыарда 10 чаастан күнүс 12 ангарга диэри үлэһиттэр. АТО иккис сезона от ыйын 2 күнүттэн 17 күнүгэр диэри аһылынна.

Бэйэ информ

УБҮ-ХАРЧЫНЫ БЭЙЭ БУЛУОХХА — САЙДАР СУОЛУ ТОБУЛУОХХА

[Улцус ыһаһалтатын коллегиятыттан бэлиэтээһиннэр]

Коллегияҕа культура инники кэскиллэрин туһунан кэпсэтии иннинэ улуус баһылыга Александр Ядреев билигин үп иннэ-көннэ быһаарыллыбат кэмгэр «аҕалын», «биэринг» диэни кэлиилии кэппэккэ бэйэ кыаһынан үлэни тэрийэр, тупсарар суоллары тобулуобун диэн быһа-бааччы эттэ. Ырынак сыһыаннара күннээҕи олохпутугар бу күнгэ көстөрүнөн бюджетнай эйгэ «оптимизация» диэн ааттанан сарбыһы, аччаты, аҕыйаты о.д.а. өтүгүнөн өтөн кирирэллэр.

Комиссия ыспыраапкатыттан: Нам улуугар баччаанга диэри курбутун ыга тардынан олорон 21 кулуубу (73 үлэһиттээх), 20 филиаллаах библиотечнай системаны, 2 филиаллаах, 42 преподавателлээх 3 оҕо музыкальнай оскуолатын, 1 филиаллаах 5 үлэһиттээх 2 музейы бюджет суотугар тутан кэлибит. Маймаҕа, Буйун учаастактарын кулууптара сабыллылар, 20 штатнай единица сарбылынна.

Ити да буоллар кытыы сирдэргэ культура специалистара тийбэттэр, ол иһин 1996-97 сылларга культура уонна искусство колледжыгар 12, Өкөм лицейыгар 3, Бүлүү училищетыгар 6 ыччат үөрэнэ сылдьаллар. Оттон вакансия Фрунзе кулуубугар сордохто биир баар. Сорох сирдэргэ анал үөрэҕэ суох дьон культура учреждениеларыгар үлэлииллэр.

Уруккуттан даҕаны культура тэрилтэлэрэ бүтүһүк уочарат үбүлэнэллэрин курдук практика уларытат. Өйдүүргүт буолуо, «уларыта тутуу» саҕаланаатын аан бастаан культура тэрилтэлэрин хозрасчекка ыһыһыттарын. Ол иһин, биир үксүн кыһалдаттан кулууптар төлөбүрдээх өнгөлөрү

Оҕо музыкальнай оскуолаларын материалнай базалара эмиэ биир манньк айгыраатылар. Үс сүрүн оскуолалар — Намнааҕы, Хатын-Арыытааҕы, Хатырыктааҕы капиталнай өрөмүөнү эрэйэллэр. Оттон Хамаҕатта оҕо музыкальнай оскуолатын дьэтин үрдэ сууллан сабыллан турар. Музыкальнай инструменнары туһаныы болдоҕо ааспыта быданнаата, тиһэх төгүлүн 1988 сыллаахха атыыласпыттара бэлиэтэннэ.

Намнааҕы историко-этнографическай музейга капиталнай өрөмүөн наада буолбут, манна туспа гаһынан оттуу кирирэхтээх.

Итини барытын ааҕан-суоттаан баран боппуруоһу бэлэмнээбит комиссия дьаһал бырайыагар 2001 сылга диэри улууска культура тэрилтэлэрин капиталнай өрөмүөнүгэр, реконструкцияга уонна тутууга 1998 с. 300 тыһ.солк. (улуус мунһаҕынан бигэргэтиллибитэ), 1999 с. — 400 тыһ.солк., 2000 с. — 500 тыһ.солк., 2001 сылга — 500 тыһ.солк. суруйан киллэрбит. Ити курдук кулууптар материалнай-техникскэй базаларын ханаттыга 2001 сылга диэри барыта 1 мөл. 630 тыһ.солк. эрэйбиттэр. Никольскайдааҕы сир музейын силигин ситэрэн, 1 гектар иннээх сир учаастактан, экспозицияларын туруоран үлэҕэ киллэриигэ 29520 солк. туруорсаллар.

Ол эрээри коллегияҕа улуус үпкэ управлениетын начальнига В.В.Попова билигин бюджет суотугар өрөмүөнүгэ, материалнай базаны ханаттыга эрэйиллэр үбү тутуулар кыаллыбат, кэлин балаһыанньа тупсар чинчилэннэҕинэ быһаарыллыан сөп диэтэ. Оннооҕор 1995-96 сылларга ытыллыбыт

үлэлээх кадрдары сыаналаан өрө тутан сырыттахха культура үлэһитин апаратыгыта, ону тэнэ культура үлэтин престиһе улаатыа этэ.

Пенсияны кэмигэр төлөөһүнгэ олус уустук балаһыанньа үөскээбитэ бэлиэтэннэ. 1998 сыл муус устар 1 күнүгэр пенсион-

А.Н.Ядреев түмүк этиитигэр культура тэрилтэлэрэ үбү бэйэлэрэ онорон күүскэ үлэлиэхтээхтэрин, кадрдары эрдэттэн бэлэмнээн өрүү солбуһалларын, тэрийиэхтээхтэрин санатта. Культура үлэһиттэрэ квалификацияларын өрүү үрдэтинэн дьону умсугутар сонун ньымалары туһаныахтаахтар.

Иккис боппуруоска Хатын-Арыы нэһилиэтин баһылыга социальнай реабилитация училищета кэлин аччаабытын, манна ол тэнэ үбүлээһин кээмэйэ кыччаабытын этэн туран билигин да кулууп, баанньык курдук социальнай объектар бырахсыга сылдьаллар диэтэ. Холубура, кулууп үлэһитин хамнаһа дьаһалтаҕа, дьэтин-уотун көрүү училищета сылдьаллар. Хардарыта үлэһиттэргэ ылыныллыбыт үс өрүттээх дуоҕабар биир да пууна үлэлээбэт. Училище дьэлиэригэр нэһилиэк тэрилтэлэрин үлэһиттэрэ олоролор, ону сана директор үүрэн-үтүрүйсөн эрэр — бу сатамат. Гаһы киллэриигэ эмиэ тыл-тылга кириһбэккэ былырын тохтоон хаалбыта. Училище директора дьаһалта биир да мунһаҕар сылдьыбатын Виктор Гаврильевич сыһынан аахта.

Улуус баһылыга республикаҕа киэнник биллэр биир баар-суох производственной идэлэри биэрэр үөрэхпит заведениетын сайыннарар суолу хайаан да тобулуохтаахпыт, училищени кэлин колледжка тийэр гына сайыннарыахтаахпыт диэтэ. Ол инниттэн бу тэрилтэ апаратыгытын, престиһин үрдэтэн, ис хоһоонун сагалыы байытар наада. Быйылгы үөрэх дьылыгар 60 оҕону хайаан даҕаны үөрэххэ киллэриэхтээхпит, онтон элбэтээҕинэ өссө ордук.

АЙЫЛҔА КЭРЭ КӨСТҮҮТҮГЭР

Ааспыт нэдиэлэҕэ «Нам» телерадиокиин коллектива айар командировкага тахсан Хамаҕатта кэрэ айылҕалаах сиригэр, «Линга» лаабыр таһыгар отууланан, өрүүкүэр долгуннаах Өлүгэнэ эбэбит кытылыгар кэрэ айылҕатын кэрэ көстүүлэрин, силигилии сиппит сибэҕки симэтээх күөх көбүөрүн астына уһуллубут. Бу биһиги инники үлэһитигэр улахан наадалаах видеоматериал буолар.

Айылҕаны уһулууну таһынан биһиги сүрүн сыалбынан улууска эрэ буолбакка, республикага киэнник биллибит ырыа, үпкүү ансамбылларын, биридиэлээн ырыаһыттары айылҕа фонугар устан, кулууп сыанатыттан атыннык, өссө тупсарбайдык, баай ис хоһоонноохтук, киһи уонна айылҕа атыһылыгыгар олобуран телевидение нөҕүө кинилэри көрдөрүү, пропагандалааһын буолар.

Ол курдук оболортон соторутаабыта ытыллыбыт «Полярная звезда» телеконкурс лауреата, Хамаҕатта саха-французскай оскуолатын үөрэнээччитэ Коля Жирков, оҕо эйгэтин түөлбэтин «Кэскил» уолаттар ансамбылара, Алпааныттан «Хатынчаана» үпкүү бөлөбө кэлэннэр үөрэ-көтө уһулуннар. Таарыччы айылҕага тахсан сөтүгөһөн, сүүрэн-көтөн дуоһуна сыһынан бардылар. «Линга» лаабыр оболорун кэрэ ырыаларын кэрэксэтиилэр, үпкүүлэринэн сэргэхситилэр.

най фондаҕа иэс улуус үрдүнэн 20 мөл.263 тыһ.164 солк. буолбут. Ол иһигэр бюджет 7715483 солк., тыа хаһаайыстыбата 5026408 солк., атыттар 7521273 солк. иэстээх табыстылар. Страховой усунуостар кириилэрэ сыл саҕаланыыта былаантан 51 бырыһыан эбит буолларына, бэс ыйын 25 күнүгэр баара-суоҕа 12,7 бырыһыанга тэннэстэ. Пенсионнай сулуоспа управлениета 10750382 солк. суумаҕа 88 инкассовый поручение туруорбут, 132 бэрэбиэркэ түмүгэр 1148718 солк. ыстараап түһэрилиннэ.

Тыа хаһаайыстыбатын тэрилтэлэрин пенсионнай фондаҕа иэстэрин төлөөһүн 2003 сылга диэри уһатылынна. Онон пенсионнай төлөөһүн сордох источнигынан бюджет эрэ хаалла.

Улуус баһылыга үөскээбит балаһыанньаны тэрилтэлэр икки ардыларыгар тахсар иэстэр суоттарыгар, нэһилиэннэ коммунальнай өнгөлөр о.д.а. иһин төлөбүрдэригэр хардарыта аахсыы суотугар быһаара сатыахха диэтэ. Инкассаны анньан баран олодоххо көдүүһэ кыра, билигин дохуоту күрэтии, саһыарыы ньымалара элбииллэр.

Ити курдук коллегияҕа көрүллүбүт үс боппуруос хайата да үптэн тутулуктаах, үгүс материалнай ороскуоттары эрэйэр да буоллар урукку курдук «аҕалын», «кулун» диэн сана аччаабыт, ол аата бэйэни-бэйэ дьаһаныы диэн аңардас тылга эрэ буолбакка миэстэтигэр үбү-харчыны булууга эмиэ быһаччы сыһыаннаах диэн өй-санаа кириэрин туоһуута диэн түмүктүбүт.

В.КАСЬЯНОВ.

кыахтара баарынан оноро сатыыллар. 1997с. төлөбүрдээх өнгөлөртөн 110 мөл. 800 тыһ.солк. (эргэ харчынан), ол иһигэр Хамаҕатта — 35 мөл., Намнаа — 18 мөл. 733 тыһ.солк., I Хомустаахха — 6 мөл.солк., Хатын-Арыыга — 20 мөл.солк., Хатырыкка — 14 мөл.солк., ыраас дохуот кирибит. 1998 сылга кулууптарга төлөбүрдээх өнгөлөргө 210 тыһ.солк. түһээн тиердиллибит. Оҕо музыкальнай оскуолалара 1997 с. төрөппүт усунуоһун 110 мөл.750 тыһ.700 солк. хомуйбуттар. Библиотекалар дьэлиэрин-уоттарын арендаан 34 мөл. 500 тыһ.солк. дохуот киллэрбиттэр. Бу үп барыта хамнаска, материалнай-техникскэй базаны бөҕөргөтүүгэ туттуллубут.

Бэйэ күүһүнэн дохуот киллэриигэ сорох культура тэрилтэлэрэ күтүөннээх үлэни ыһыһытаттар. Мунһаахха Граф Бизергэр баар кулууп үлэлээбэтэҕин тэнэ ахтылынна. Культура отделын бухгалтерията тыа кулууптарын дохуоттарын чуолкай учуутун ыһыһытат.

Саамай кыһалҕалаах салаанан улууска культура тэрилтэлэрин дьэлиэрэ-уоттара айгыраабыттара, эргэрбиттэрэ, манна кэчкэ сылларга өрөмүөн үлэтэ ытыллыбатаҕа буолар. Ити этилибит 21 кулууптан 14-дэ капиталнай өрөмүөнүгэ наадылар, 6-та отой да аварийнай туруктаах. 9 библиотека эмиэ капиталнай өрөмүөнүгэ наадылар, периодическэй бэчээккэ үп суоһунан 10 тыа библиотека ханыата, сурунаала суох хааллылар.

өрөмүөннэр төлөмөккө сылдьаллар. Үөрэх управлениетын курдук быһа министерствонан үбү туруорсан үлэлиир көдүүстээх диэн бэлиэтээтэ.

«Хатынчаан» студия директора Г.С.Мальцев билигин бириэмэҕэ ыччат санаатын таба тайанан шоу-бизнеси сайыннарыахха, онуоха аныгы ирдэбилгэ эппиттэҕэр аппараттары булунар наада диэн эттэ. Ити ороскуот бэйэтин хас да бүк толуйуоҕа. Кулууптарга үксүн ыччат сылдьар, онно бэрээдэги көрөөччүлэр штаттарын тутуохха, ол онугар методистары аҕыйатыахха. Кини этиитин өйөөн Партизан нэһилиэтин баһылыга С.Д.Евсеева кулууптар директордарын бу студияҕа үөрэттэриэххэ, талааннары арыһыыга ыһытар үлэтин өйүүххэ наада диэн санаатын үлэһитиннэ.

Хатырык нэһилиэтин баһылыга Д.Д.Пахомов бэйэтин этиитигэр өй-санаа сайдыыта культуруттан тутулуктаах, онуоха энтузиаст кадрдары булан, үөрэттэрин үлэһиттээххэ диэн тоһоҕолоон эттэ. Хатырык нэһилиэгэр 160-тан тахса үлэтэ суох ыччат баар, Маймаҕага 174 киһи олорон, кулууп үлэлээбэккэ тонгон турда.

ЗАГС сэбиэдиссэйэ Л.С.Ильина спецсегу күүскэ үлэлэтэн харчыны онордоххо эрэ, туох эмэ аппаратура уонна инструмент ылыахха сөп диэтэ. Ити курдук атын тыл эппит дьон бүтүн музыкальнай оскуолага биир эрэ баянынан көдүүстээх үлэ ситиһилибитин ыйдылар, Г.Мальцев, А.Окоёмов, М.Павлов, Д.Кривошапкин курдук үтүө

А. ЗАМЯТИН.

АЛЫПТААХ, 0,050 СААСЛЫТ!
ОЛОНХО МИНГЭТЭ ПЕГАСПЫТ
ОЛ КИНИ ЭТЭ-ТУОС АППЫТ!

Туос

Төрүт культура түһүлгэтэ

«АЛТАН БИЧИК»

АЙЫЫ ИТЭБЭЛИН туһунан өйдөбүл элбэх. Олор сурукка кирибит өртүлэрин уонна былыргы сэһэнныттар этиилэрэ буоларын быһыытынан «Алтан бичик» диэн суолталаан ааттыбыт. «Алтан бичиккэ» сүрүннээн урукку чинчийилэртэн, научнай үлэлэртэн ылыллыбыт быһаарылар, өйдөбүллэр кирирэллэр.

БҮГҮН Айыы Тойон уонна Улуу Тойон туһунан этиилэри билсиэхпит.

ҮРҮН АЙЫЫ ТОЙОНҦО кымыстаах чороону өрө уунан алгыһыллар. Уот оттубаттар.

Троцанский — 103.

ҮРҮН АЙЫЫ ТОЙОНҦО үнэргэ киһиэхэ, сүөһүгэ аныгылаахтар дьон харабар көстүө суохтаахтар.

Г.Ксенофонов — 214.

АЙЫЫ ТОЙОН КӨТӨРӨ — хотой.

Сорошевский — 633.

АЙЫЫ ТОЙОН сири, салгыны уонна киһини айбыт. Киһиэхэ кут укпук.

Эргис — 127, 128.

АЙЫЫ ТОЙОН аан дойдуну айбыт. Киһиэхэ, ынах сүөһүгэ куту биэрбит.

Н.Алексеев — 25.

ҮӨҮЭЭ ДОЙДУ Үрүн Айыы Тойон олоҕо буолар.

Боло — 71.

ҮРҮН АЙЫЫ ТОЙОН олорор халлааныгар үс күн баар. Олортон сир олохтоохтору биирин эрэ көрөллөр.

А.Попов — 259.

ҮРҮН АЙЫЫ ТОЙОН төрдүс оҕото Сээркээн Сэһэн буолар.

Н.Емельянов — 16.

УЛУУ ТОЙОН диэн Сээркээн Сэһэн сизнэ буолар.

Пекарский — 2176.

УЛУУ ТОЙОН сүдү киһи. Кини мас, хайа буолан көстөр.

Сорошевский — 637.

УЛУУ ТОЙОН хара оҕус, хара атыр буолан көстөр. Ардыгар эһэ, тайах буолар.

Сорошевский — 634.

УЛУУ ТОЙОН дьонго сүрү биэрэр. Уоту суорунан ажалтарбыт. Ойууннары эмчит гына айбыт. Олонхо бухатырдарын уонна көннөрү дьону Үрүн Айыы Тойону кытта дүүллүүр. Улуу Тойон айыылар ахсааннарыгар кириэр.

Эргис — 129.

УЛУУ ТОЙОН уот төрдө буолар.

Сорошевский — 641.

УЛУУ ТОЙОН уола Суор.

Н.Алексеев — 51.

УЛУУ ТОЙОН көтөрө суор.

Сорошевский — 633.

УЛУУ ТОЙОН кэргэнэ Хаан Хатын буолар.

Пекарский — 3296.

УЛУУ ТОЙОН айыылар ахсааннарыгар кириэр. Кинини абааһы көрүү кэлин үөскээбит.

А.Кулаковская — 18.

СУОРУМНЬУ

Суорумньу — бу тылы билигини кэмгэ, урукку хаалымтыа ньыма курдук өйдөбүл биһиэхэ баар. Дьингэн ис-иһигэр кириэн көрөр эбит буоллаха, табыгастаах ньыма суорумньуга сытар.

Кэнники кэмгэ билсиһии кулууптара, суругунан билсиһии биэчэрдэр, көрсүһүүлэр бараллар, быһыыта онтон күттүөннээх түмүк көстүбэт. Холобура ылан көрдөххө, ити үөһэ этилибит билсиһии биэчэрдэрэ кулууптар үлэлэрэ ытыллар кэмнэригэр үксүн кыыс аймах кыттыыны ылар, эр дьон үксэ дьалты хааман, эбэтэр сыппаан биэрэр түгэннэрэ элбэх. Оттон суругунан билсиһии эмиэ кэрэ аңардар актыыбынай кыттыыны ылаллар эбит. Онон буоллаҕа, кыыс аймах олох онгостууга эрдэ толкуйданар эбит.

Олох тосту уларыыта ыал буолууну эмиэ таарыйда, харчы кырыымчыга, хамнас төлөммөтө, үлэ көстүбэтэ, тэриптэ, совхоз эститэ кырата суох охсууну онгороро биллэр суол. Ол гынан ол диэбэккэ киһи аймах иннин диэки баран иһэр. Ыл буолуу, олох онгостуу манан дьыала буолбатах, эпитим курдук үлэни булууну ыараата, үлэлээх да буолан хамнас кэлбэтэ, билигини олох таһымыгар бү үлэлээн ылбыт хамна-

һын эппиэттэспэт. Аны дьыэ-уот онгостууга, булууну, кэккэ ыарахатар көрсөллөр.

Аны биир боппуруос үөскүүр. Тоҕо биһи саха дьонно эрдэ ыал буолан доруобай тэтиэнэх оҕону төрөтөн нацияны чингэпэти диэтэххэ, наһаа найбары урукку бэлэмгэ олорбут түтүлбүт, арыгы охсууга, сизр-туом эстэ сыһыыта уолу, кыыһы эрдэ такайыы, үөрэтии мөлтөөһүнэ. Аны күүлэй арыгы, кэлэн иһэр куһаҥан дьаллык наркомания курдук. Аны саастара аһан баран талымастааһын, сириллии, хаппырыыстааһын, биир тылынан өйдөнөн баран хойутааһын бу улахан охсууну онгорор.

Бири эттихпин наада, төрөппүттэр оҕолоругар эпитимини сүктэриэхтэрин сэрэхэдийлэллэр. Олбу араас буола турар кэмгэр харыстаан дуу, оҕолорун бэйэлэрин кытта берөөн саастарын куттаран, хойутаан да буоллар этэн көрөллөрүн, истэ үөрэнэн хаалбыт буоланнар аахайбаттар. Бирдэ өйдөнөн көрбүттэрэ күн-дьыл ааһа охсубут. Дьэ маны быһаарар боппуруос көстүө дуо дьин ыйыты үөскээн тахсар. Көстүөн сөп.

Өскөтүн үчүгэйдик ыараннатын, толкуйданан баран көрдөххө. Үөһэ эпитим курдук Суорумньу.

Суорумньуну сахалар өбүгэлэрэ өрө туталлара. Суорумньуһут киһини убаастыыллара. Суорумньу быһаан турар элбэх норуоту. Кырдык ол сабаҥа холоонноох доборгун булууну ыарахан этэ. Ону өбүгэлэрбит өйдөөхтөрө суорумньуга сүктэрибиттэрэ. Хас биридии нэһилиэккэ биридии суорумньуһуту сыһыаран дуу, конкурс тэрийэн дуу, улуустаабы ЗАГС отдела сөптөөх дьону талан үлэлэтэрэ буоллар туох эмэ тахсыа этэ. Бачча үпхарчы кырыымчык кэмгэр дьингэнэх энтузиаст дьонно наадалара саарбаба суох. Ону сөпкө өйдөөн төрөппүттэр маньылаан, маанылаан бизриэхтэрин сөп. Өссө хас ыалы холбообутун картокатыгар тиһэн иһэрэ бэрт дьыала буолуо этэ.

Аны суорумньуһут биһиттэ-көрүүтэ элбэх буолуохтаах. Хайа кыыс ханнык уолга сөп түбэһирин. Народнай психолог буолуон наада. Дьарыктара, үлэлэрэ сөп түбэһэн аймах-урууну арааран билэр киһи түбэһин наада. Дьингэнэн ыллаха кыбыстыыта суох ньыма, биһиэхэ эпитимгэр-хаамытыгар баар, ону бириэмэтигэр уһугуннарыаха, сайыннарыаха. Эр-ойох буолуу нация халыгырыгар сөптөөх суол суорумньуга сытар. Саха өйдөөхтөрө, кырдыаҕас аҕа дьон бу суолу өйүөхтэрэ дии саныбын.

Владимир ПРОКОПЬЕВ.

Нам хаһыата «Энсиэли» (28.05.98) Салбан олохтооҕо Н.Сивцева «Тоҕо уулаах отон диэн ааттаабыттарай!» диэн дыккы кэрэ, дириг ис хоһоонноох үһүээни бэчээттээбит. Ааҕан — үөрдүм...

Көҥкэмэ үрэххэ, Харыйалаах диэн сиргэ үөтү сьдыаайдаах, намыһын Нам Оҕоньор сымнаҕас, сайаҕас Сыырдаайы Эмээксинникыттан олорбуттар. Кинилэр онгоойук эрэ саҕа Кыһыл Отон диэн кыыстаахтара үһү.

Ол олордохторуна, хара былыт саба халыан тахсар да Аллараа Дойду уола Хоруо Бухатыр Орто Дойдуу, күл-көмөр онгороору, уоттаах тылынан салыыр, буруолаах айаһынан үрэр, үрэй-сарай тутуталыыр, сүүрэр-көтөр, тинсирийэн урусхаллыыр.

Алдьархай гизнэ амырыына аанньыр. Дьэ, онно дуо, Сир Ийэ Кыһыл Отон барахсаны тэллэрин анныгар кис-

Төрөөбүтүм тыл сүмэтэ

тээбит. Отон тыыннаах хааллаҕа ол.

Хоруо Бухатыр, кини да буоллар, күүһэ эстибит, сиирэ-аһыра бүппүт уонна Аллараа Дойдугар супту сурулаан түспүт.

Уоскуйуу буолбутун истэн-билэн, Сир Ийэ тэллэрин анныттан Кыһыл Отон тахсан кэлбит уонна, сирэ-дойдута барыта хороу, күл-көмөр буолбутун көрөн, маарылааччы ытаабыт. Мантан ыла Кыһыл Отоно Уулаах Отон диэн ааттаабыттар.

Сир Ийэ Уулаах Отоно уоскуппут, имэрийбит. Уоскуйбут, үөрбүт Уулаах Отон былааччы атын тэбэммит. Сизмэлэрин ыстаҕа ол. Ол курдук биир Отон сизмэлэриттэн Сир Ийэ тэллэһэр, оһуор курдук тэлгэнэн, уулаах отон бөҕө үүнэр буолбут.

Ити — остуоруйа. Дьэ, тоҕо норуот итинник үчүгэй остуоруйаны отон туһунан айбыта буолуой диэһин. Ол маньыктан эбит. Биологтар П.А. Тимофеев, Е.И. Иванова уулаах отон туһунан маньык

кэрэ-бэлиэ тыллары суруйбуттар: «Уулаах отон айыллаҕа, киһи олоҕор улахан суолталаах үүнээйи. Тыа климатын сымнаттар, хамсыыр-харамай арааһын элбэтэр. Биир тылынан эттэххэ, уулаах отон тыаны тыа онгорор: биһиги өйдөбүлбүтүгэр, уулаах отонно суох тыа диэн тыа буолбатах. Уулаах отон аһылыкка, эмкэ туттуллар биир бастын үүнээйи. Былыр-былыргыттан битэмийин тиийбэттэн ыалдыбыт киһи отону сизн быһыанара. Ол үгэс билигин да баар. Уулаах отон — биһиги сирбит баар-суох битэмийиннээх аһа».

Саха сүүстэн лаппа тахса сыллаабы олоҕун бэркэ диэн сирийэн үөрөппит В.Сорошевский саха ыала сылга отон арааһын уон буут кэригин сиир, хаһаанар диэн суруйбут. Онтон улахан аңара — уулаах отон.

Уулаах отону саха киһитин тыһына да диэххэ сөп эбит. Культура кырдыаҕас үлэһитэ В.А. Босиков былы-

рыын «Подполковник Михаил Гоголев» диэн кинигэни бэчээттэппитэ. Бу М.Гоголев — төрдө Уус-Алдан киһитэ. Нуучча кэргэннээх. Уһун кэмгэ Москубаҕа үлэлээбит. Ол, дьэ, өлөр охтуутугар сытан, дьонуугар Уус-Алданна: «Отон дьыйыл хайдарый?» — диэн суруйахтаабыт. Улахан учуонай, Амма бааһынайа Л.В.Киренский эмиэ, өлөөрү сытан: «Бруснику из Якутии», — диэбит. Дойдун кытта сибээһин быспат киһи эбит. Москуба анныттан, онтон Красноярский кыраайтан отон ажалыттарың, амсайан көрөн баран: «Нет, это не то», — диэхтээбит.

Отон үүнэрин, ситэрин, буһарын кэтэһии-манаһы буолар. Муома хаһыата «Индибир уоттара» (03.09.91) кыраайы үөрэтээччи В.Д.Жирков: «Былыргы бэлиэ күннэр» диэн суруйуутун бэчээттээбитэ. Атырдыах ыйын 2 күнүн, Ылдьыны «отон ситэр» күнэ диэбит краевед.

Отонно биһиги, сахалар, итинник ылларбыппыт диэн,

арааһа, соҕурууну, итии дойдуттан төрүттээхпиттэн эт биһыылаах. «Оноҕой, Татаар Тайма, Эллэй, Тыгын» диэн үһүйээннэ Татаар Тайма уолугар Эллэйгэ маньык диэн сүбэлиирэ кэпсэнэр: «Мин өллөхпүнэ, ис ырбаахым уолугун хаппаҕар тоҕус отон, итии дойдуну отон, сириллэ сьдыдара буолуо, ол отону былыр мин, бырайа сьдыдьян, итии муораттан кэннэ өлөр-хаалар, ааһар-туорар күммэр аһылык онгостуом диэммин, ылан кээлтим баара, ону ылангын, ыһыктанан бараар. Хоргуйдаххына, аастаххына-туордаххына аччыктаабыккын биллэриэ суоҕа, ол отоннортон сиһаһы ис да өллөнөн, күүһүрэн-уоһуран кэлиэһин».

Аҕата өлбүтүн кэннэ Эллэй аҕатын кэриэһин толороору маньык кэпсэнэр: «Эллэй аҕатын кэриэһинэн, ис таһаһын уолугун хаппаҕыттан тоҕус отону ылар. Ону ыһык онгостор. Аара айаныгар хоргуйдаһына, били аҕатын отонуттан ылан сизн иһэр. Ол сизтэвинэ, тотон-ханан, уоһуран-күүһүрэн иһэр. Ол курдук үтүө ас, итии уохтаах сир аһа буолар».

Ити иһигэр В.Сорошевский сахалар тонустары («тунгусы») «отонумсаһтар» диэн ааттыыллар диэбитэ баар. Кырдык даһаны, эбэнкилэр биир остуоруйаларыгар маньык кэпсэнэр: «Киһи тоҕо түүтэ суоҕуй? Урут этэ барыта бар түү эбитэ үһү дии. Ол сьдыдьян, аччыктаан, киһи уулаах отону сизбит. Ол отон, отону сизбиттэн киһи түүтэ соролоон түспүт. Онтон ыла кини түүтэ суох буолбут».

Итинник остуоруйа. Дьикти дии. Ол аата, эбэнкилэр төрүттэрэ өйдүүлэринэн, киһини киһи онорбут, кыыл туругуттан таһаарбыт уулаах отон буолар эбит диэн дуо.

Отон киһи аата буолар этэ. Горнай Чынаатыгар Отон диэн ойуун олорбута биллэр. Остуоруйаҕа Отон Бухатыр диэн баар.

Отон сир аата буолбута диэни билигинтэ иккини эрэ билэбин: Отонноох — Ньурба Мэгэдьээр, Отонноох Уорана — Мирнэй Чуонатыгар.

Багдарыин СҮЛБЭ.

ОТОН

**АЙАР КУТ
ИЛБИСТЭЭХ АБЫЛАҢА**

Валентина ТИХОНОВА

БАРБА БАҢЫЫБА
(Тойук)
Дьэ, буо! Дьэ буо!

Үөрүү-көтүү үктэмэнэн
Үүнэн-үрдээн тураммыт
Үүнэр үйэ үрдүк өһүөтэ буолбут
Кэрэ-бэлиэ кэрдиис кэммит.
Дьоһун-мааны дьоннорун
Хоммут уоспун хоннорон,
Өрөөбүт уоспун өһүэн,
Дорбоонноох тойугунан дуоратан,
Уруйдаатабым, айхалаатабым буолум.

Ыларыыга ыларбыты ытыктаан,
Ыраас санааны ингэрэн,
Ырынакка ыктарбакка,
Ыра үтүөтүнэн кынаттаан,
Өйөөн-убаан идьэ сылдыар
Үтө санаалаах бар дьоммутугар
Барба баһыыба буолуохтун!

Ыччаттарбыт тустарыгар
Ыалдьары да умнан туран,
Ырары-сылайары аахсыбакка,
Ырангата сатаабакка,
Бары бүтүүн кыттыһан
Биир сомобо буола түмсэн
Баран иһиэбин иннибит диэки.

Константин ЕРЕМЕЕВ

ҮС ХАТЫҢ

Мэник-тэник саастарбар
Өйдөөбөтөх кэмнэрбин
Ахтан-санаан кэмлэхпинэ,
Ахтабын үс хатыгы.

Хос ырыата:

Холбуу үүммүт үс хатын
Намыһыа наскыйан,
Оргууй аҕай суугунуура
Санаабыттан араһпат.

Саас, с'айын кэлэрэ,
От-мас чэчири үүнэрэ,
Үс хатын аттыгар,
Мин ийэм сыннаһара.

Хос ырыата.

Үйэлээх сааһыгар сүөһүгүн,
Оттоон-мастаан иитэрэ,
Куйааска буһан-хатан
«Оҕом туһа» — диэтиирэ.

Хос ырыата.

Үс хатын анныгар
Үс бутул аттыгар
Үһүөйэх бэйэбит
Сынныһан ыларбыт.

Хос ырыата.

Матрена СИВЦЕВА

ЭДЭР УОЛГА АЛГЫС

Күн ийэн тымарын
Эн өйдүүр буолаар дуу,
Элэккэй быһыытын
Сүрэххэр хатаар дуу.
Күн сириң көрбүт үөрүүгэр
Аал уокун отунаар,
Аат-суол быстыбатын диэн
Алаһа дьизэбин тэринээр.
Аарыма тайбан тыатыгар
Айаннаан атаныан буолаба,
Олох элэмэс мускуурун
Эккинэн-хаангынан билиэн турдаба.

Сиһинг этэ ситиитэ
Сэрэнэн тутунаар,
Буутунг этэ буһуута
Буур тайабы кытта сырсаар.

Кыраттан санаабын түһэрэн
Куһаҥан тыны булсумаар,
Дьонгун-сэргэбин ытыктаар,

**«ОТУУ УОТУН» ЫАЛДЬЫТА
— «ТӨЛӨН» АЙАР ТҮМСҮҮ**

«Кыһыл Сыырадаабы культура уонна педагогика киинин» иһинэн тэриллэн үлэлиир «Төлөн» литературнай айар түмсүү 1992 сыллаахха тэриллэбитэ. Салайааччынан бу киини директора Соловьева Татьяна Родионовна үлэлиир.

Барыта 18 киһи айар абыланга ыларан дьарыктаналлар. Республиканскай «Саха сирэ» хаһыакка, улуус «Энсиэли» хаһыатыгар уонна «Чолбон» сурунаалга биридмилээн автордар хоһоонноро тахсыталаатылар. Нэһилиэк, улуус, республика араас таһымнаах мероприятияларыгар кытталлар. Мелодистарбытыгар анаан айар бизэрдэри тэрийэн ытабыт. Валентина, Семен Тихоновтарга, эдэр мелодист Сергей Куличкин «Дьону таптаа, дьолу тутус» диэн магнитоальбомун презентациятын айар кизнэлэрин тэрийэн ыттыбыт.

Кинини хомотор буолумаар.

Олоххо дьинг-чингик үктэнэн,
Дьомлоохтук уһундук олоороор,
Үлэһит киһи бэрдэ аатыран
Саргылаах олобу онгорсоор.

Оччобо кэлэр кэм дьонноро
Эйигин үрдүктүк сыаналаа,
Кэнчээри ыччаккын хайбалмы
Үрдүктүк сыаналаы тутуоҕа.

Эдэр уол ол ону эн өйдөө
Халбархай тыыларга олорсон,
Олоххун эргитэр буолумаар
Истинник санырдыы олоороор.
1992 с.

Николай ФЕДОТОВ

ТАПТАЛЫМ ЫМЫЫГА

Айылҕам нарын-намчы
Сиздэрэй Сибэжкитинини,
Тангара кийиитинини
Күп-күөх, чап-чараас
Былаачыйаны кэппиккин,
Оо, кэрэ да эбикиин.
Чэлгийэ симэммит чаранга
Лыах буолан тэлээрэбин,
Оо, сэгэрим тапталым
Мунгура суох кэрэбин.
Туохха да холуохтун булбаппын,
Хайдах хоһуйуохтун билбэппин
Мин сүрээбим тангаратын
Мин тапталым ымыытын.
Уоттаах тапталым
Уохтаах күүһэ,
Сирдээҕи аналым
Сүрээбим күлүүһэ
Эн буолабын —
Сахам кыһыа.

***

Кытаанах тимири
Кытардан таптайамар,
Кингээх киһини
Кытара кыһырдан кыайамар.
***

Уу кирэ түгэбэр сөнгөрүнүү
Сорох киһи дуһатын түгэбэр
Хара дьай санаа сөнгөөччү,
Онто арыт көбөөччү.
Дэлэбэ да мээһэбэ эппэттэр:
Сүөһү эриэнэ таһыгар,
Киһи эриэнэ иһигэр.
***

Тэпсимилибт суолга
Туох даҕаны үүммэт.
Сырыы дьахтарга
Кэнчээритэ да өнүйбэт.
***

Табах тардыы,
Арыгы иһии
Бу бытааннык
Бэйэбэ тийиини.
1998 с.

Екатерина НИКОЛАЕВА

БИРИЭМЭ

Кэпсээ эн мизэх, айылҕам,
Кистэлэнг былыргы сэлэнгин,
Кимизэх даҕаны аспапах
Кырдыктаах урукку олоххун.
Сипсий эн мизэх, сиккиэр тыал,
Сэриигэ быдыаммыт сымаргын,
Сут дьылын кутурбан кэмнэрин
Сыралдан чаастарын ахтангын.

Ылаа эн мизэх, ыраас халаан,
Ыраахтан одуулаан көрбүккүн,
Ый-хонук хас хаарын ууларан
Ырааппыт үйэбин санаангын.
1998 с.

КИҢИ

Киһи эмиз сибэки кэриэтэ

Кэлэр бу сири кизгэгэтэ,
Кини кыайыта-хотуута
Бэйэтин сыратын түмүгэ.

Киһи эмиз чүмэчи кэриэтэ
Олобо бүтэрэ түргэнэ
Олорбут олобун туоһута
Обото, үлэтэ, үтүөтэ.
1998 с.

Марианна Григорьева

Махтанабын эийэхэ
Мин кистэлэнг доборум,
Мизэх бэлэхтээбит
Миннигэс тыларгар.

Талан ылбыт сүрээбинг
Толоон сибэки быһыттан
Төннүбэт дьылҕалаах
Тымыбат симэҕи.

Умнууга хаалбыт
Үйадытар тылар
Утаппыт дуһабар
Утах кэриэтэлэр.

Сүрээби долгутар,
Сүргэни көтөбөр
Сырдык, ыраас ыралар
Санаабын үөрдэмэр.

Кыратык бу дьомлоон ылбыккар
Кэрэ, ыраас санаан иһин
Куруук махтана саныам
Курус олобум устата.

Алгыбын эйигин, доборумо
Аналгын булангын, бу сиргэ
Аҕа дэтэн, дьомлоон
Уһундук олоороргор.
1997 с.

Яна ОРЛОВА

Н.М.РЫКУНОВ КЭРИЭНИГЭР

Кыл саҕаттан салданаммын
Хардыылыыр атылым кэнгээн
Холонон көрүү күүһүгэр,
Эр санаа туйары иһиибэр
Сүдү бэйиэт көңүл биэрдинг.

Ийэ дойдум барбатыгар
Соргу салайсар үөрүүбүн
Суруйуом олох кэрэтин,
Дьикти куйварын дэлэйин
Харанга сырдык аналым.

Умсулдан илбиһим иэйэн,
Музам уһуктар долгунун
Баҕа санаам ыратынан
Аныбын кистээн долгуйан
Уһуктар иккис тыыммынан.

Куорсун анныһан бу күнтэн
Көтүөм ыраах кынаттанан
Поззия дойдутугар холонон,
Ийэ тылым сүмэтигэр,
«Үүт, сөлөгөй» дэлэйгэр.
1996 с.

ТҮГЭН

Бу сиргэ Ыһыах ыһар ытык күн
Ылдьытыыр ылгыммын
Ылыктаах санаанан
Ылалаан ыраалаан.

Ол онно: Иһигэр Иэйэхсит,
Илбийэр истинник
Имэн илбиһигэр
Иэйиинэн имэнэн.

Ол иһин Дьылҕам түөрэхтэнэн
Дьылынтан иитиэхтэнэн
Далбарайы ыттым,
Далан күөх далайбар.

Көрөбүн: Оҕо саас оһуора,
Эдэр саас эйэтэ,
Кырдыар саас кырыһыа
Чымарый чыпчылан!

Оччобо: Омоонноох оморуй
Олобум түгэн түүн
Олонхолуур үс күн.

Улус ыһаалтатыгар

ОТОННООНУН БОЛДЬОХТОРУН ТУУНАН

Отоннору уонна хаптаҕастары нэһилиэнньэ хомуйуугу гар анаан манньыгы дьаһайабын: 1. Улуус территориятыгар отоннору уонна хаптаҕастары хомуйууга манньык болдьохтору быһарга:

- кыһыл хаптаҕаһы — б.дь. от ыйын 17 күнүттэн;
- сугуну — б.дь. от ыйын 17 күнүттэн;
- моонньоҕону — б.дь. атырдыах ыйын 7 күнүттэн;
- уулаах отону — б.дь. атырдыах ыйын 21 күнүттэн;

2. Кураан күн-дьыл турарынан сибээстээн баһаартан сэрэхтээх буолуу дьаһалларын кытаанахтык тутуһалларыгар нэһилиэнньэттэн көрдөһөбүт. 3. Нэһиликтэр баһылыктара, айылҕа харыстабылын инспекцията (М.С.Попов), Нмнаабы лесхоз (Е.И.Иванов), ИДьУО (М.М.Павлов) улуус территориятыгар отоннор хомуурдарын болдьохторун тутуһууну кытаанахтык хонтуруоллууларын уонна ойуур баһаардарын утары оттуур ходоһалары буортулаабат дьаһаллары ылапалларыгар эбээһинэстииргэ. 4. Дьаһал туолуутун хонтуруоллааһыны баһылык солбуйааччытыгар А.А.Бочкаревка сүктэрэргэ.

Таптыыр аҕабыт, эһэбит, үлэ ветерана
КУТУКОВ
Архип Константинович

б.дь. бэс ыйын 7 күнүгэр уһундук, ыараханлык ыалдьан өлбүтүн аймахтарыгар, билэр дьонугар диригиник курутууйан биллэрэбит.

Оҕолоро, сизэннэрэ, аймахтара.

Үөдэй нэһилиэтин дьаһалтата М.П. уонна Д.Д. Черноградскайдарга таптыыр сизэннэрэ
ЧЕРНОГРАДСКАЯ
Юля

соһумардык өлбүтүнэн чугас дьонугар, эбэтигэр, эһэтигэр кутурбаммытын биллэрэбит.

Үөдэй орто оскулатын 2-с кылааһын үөрэнээччитэ
ЧЕРНОГРАДСКАЯ
Юлия

соһумардык өлбүтүнэн чугас дьонугар, эбэтигэр, эһэтигэр кутурбаммытын биллэрэбит.

Бииргэ үөрэммит оҕолоро, учуутала, төрөппүттэр.

Дьүөгэбитигэр Лазарева Анастасия Васильевнаҕа, кини оҕолоругар таптыыр кэргэнэ, оҕолоро
ЛАЗАРЕВ
Егор Федорович

эмискэ ыалдьан өлбүтүнэн диригин кутурбаммытын биллэрэбит.

Вера, Иван Сивцевтэр, Розалия, Василий Матвеевтар.

II Хомуустаах дьаһалтата, ветераннар сэбиэттэрэ сэри уонна тыыл ветерана
ЛАЗАРЕВ
Егор Федорович

өлбүтүнэн кэргэнигэр Лазарева Анастасия Васильевнаҕа, балтыгар Протопопова Аграфена Федоровнаҕа, оҕолоругар, сизэннэригэр диригин кутурбаннарын биллэрэллэр.

Аҕа дойдуну улуу сэриитин актыбынай кыттылааҕа, тыыл, үлэ ветерана, 2 Хомуустаах олохтооҕо
ЛАЗАРЕВ
ЕГОР ФЕДОРОВИЧ

өлбүтүнэн кини кэргэнигэр, оҕолоругар, сизэннэригэр, аймах-билэ дьонугар улуус ветераннарын совета диригин кутурбанын тиэрдэр.

С глубокии прискорбием извещаем о кончине последовавшей на 84-м году жизни, старейшей жительницы с. Намцы, нашей горячо любимой матери, бабушки, прабабушки, ветерана тыла
РОДИОНОВОЙ
Харитины Григорьевны

Дети, невестки, зять, внуки, правнуки.

Күндүтүк саныыр сангаспыт, тыыл, үлэ ветерана
РОДИОНОВА
Харитина Григорьевна

уһун ыараханарыттан өлбүтүнэн оҕолоругар, сизэннэригэр, хос сизэннэригэр диригин кутурбаммытын биллэрэбит.

Аймахтара Былковтар, Мохначевскайдар.

Күндү сизэммит, бырааппыт
ЖИРКОВ
Семен Семенович

эдэр сааһыгар хомолтолоохтук өлбүтүнэн ийэтигэр Анна Саввичнаҕа, аҕатыгар Семен Семеновичка уонна бииргэ төрөөбүттэригэр диригин кутурбаммытын тиэрдэбит.

Убаастыыр бииргэ үөрэммит табаарыспыт, үөрэппит оҕобут
ЖИРКОВ
Сеня

хомолтолоохтук күн сириттэн барбытынан төрөппүттэригэр, аймахтарыгар, чугас дьонноругар диригин кутурбаммытын тиэрдэбит.

10 «б» кылаас 1988 с. выпускниктара, кылаас салайааччылара Гуляева А.Е., Олесова С.Л., Далбаева А.А.

Бииргэ үөрэммит табаарыспытыгар Жирков Савваҕа, кини кэргэнигэр, төрөппүттэригэр, балтыгар таптыыр бырааттара, оҕолоро, убайдара
ЖИРКОВ
Сеня

эдэр сааһыгар хомолтолоохтук өлбүтүнэн диригин кутурбаммытын тиэрдэбит. Бииргэ үөрэммиттэрэ.

Бииргэ үөрэммит табаарыстарбытыгар Жирков Семен Семеновичка, Анна Саввичнаҕа уоллара
СЕНЯ

хомолтолоохтук өлбүтүнэн диригин кутурбаммытын биллэрэбит.

1963 с. выпускниктар.

Бииргэ улааппыт күндү доҕорубут
ДИМА

эдэр сааһыгар соһумардык биһиги кэксэбиттэн туораабытынан ийэтигэр, бииргэ төрөөбүттэригэр, бары аймахтарыгар диригин кутурбаммытын тиэрдэбит.

Күндү, таптыыр убайбыт
РУМИН
АЛЕКСАНДР БОРИСОВИЧ

хомолтолоохтук өлбүтүнэн диригиник курутууйан туран бары билэр дьоммутугар, аймахтарыгар, табаарыстарбытыгар иһитиннэрэбит.

Балыстара, бырааттара, күтүөттэрэ уонна кийитэ.

Чугас доҕотторо.

РЕДАКТОР — В.Г. КАСЬЯНОВ.

тел. 21-3-32

ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура — 21496; иллюстрация уонна реклама (секретариат) — 21640; бухгалтерия — 21332;

факс — 21332; «НАМ» ТРК — 21632; редакционной издательской система — 21141

Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэбитин, дьибэбит аадырыһын чопчу ыйыг. Автор этэрэ мэлдьи хаһыат санаатынын биир буолбат.

Учредителлэр: Нам улууһун дьаһалтата, «Сахаполиграфиздат» национальнай компания. СР бэчээт уонна маассабай информация көнүлүн көмүскүүр региональнай инспекциятыгар регистрацияламмыт нүөмэрэ — Я 0085.

Талылынна уонна таһылынна «Энсиэли» хаһыат редакционной-издательской систематыгар.

Хаһыат Дьокуускайга «Сахаполиграфиздат» НИПК бэчээттэнэн, Орджоникидзе уул. 38. Формата А3. Кээһэйэ 1,5 бэчээт. лис.

Индекс — 54889. Тираһа — 1550. Бэчээккэ илии баттанна -12:00 ч, 13:07.98 с. Сакааһын №-рэ — 78